

**HÄR ÄR
KARLSBORG**
ÖVERSIKTSPLAN

ANALYS KARLSBORGS JORDBRUKSMARK

**UNDERLAG TILL LOKALISERINGSUTREDNING
FÖR ÖVERSIKTSPLAN**

2025-09-12 DNR: B2023-000161

METOD KARTLÄGGNING

Som underlag för kartläggningen av jordbruksmark har olika data samlats in för att sedan bearbetas i GIS-program. Dataunderlaget kommer från:

- Jordbruksblock 2023 (Jordbruksverket)
- Ängs- och betesmarksinventeringen 2021 (Jordbruksverket, databasen TUVÅ)

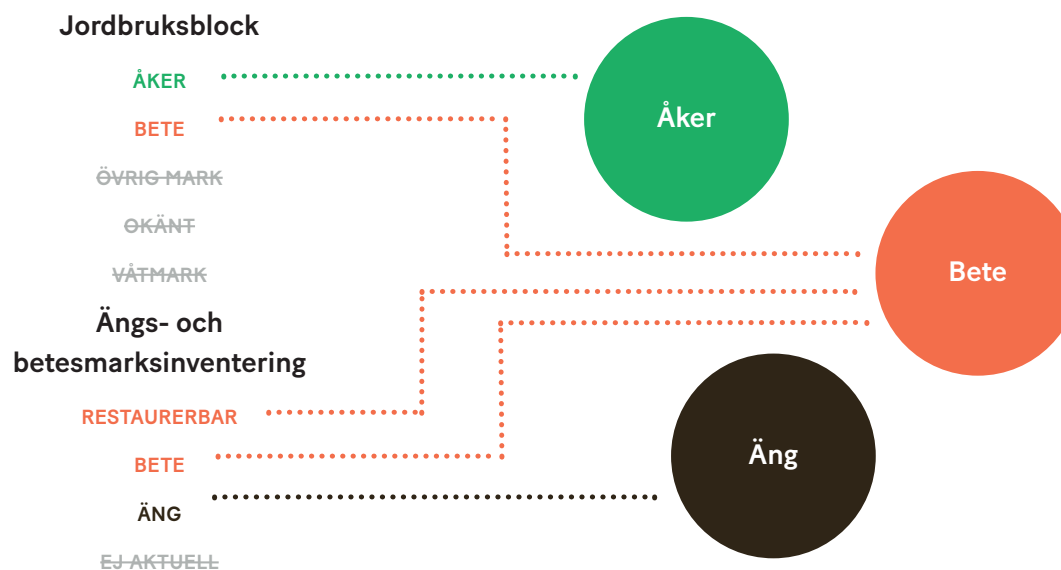
Utifrån dessa underlag upprättades ett nytt GIS-lager. För att det nya lagret ska vara aktuellt har viss bearbetning gjorts. Först togs ytor som ansågs inaktuella bort. I jordbruksblocken togs ytor markerade som övrig mark, okänt och våtmark bort och i ängs- och betesmarksinventeringen ytor som markerats som ej aktuell.

I jordbruksblocken bevaras endast ytor markerade som antingen åker eller bete och i ängs- och betesmarksinventeringen bevaras ytor markerade som äng, bete och restaurerbar.

Jordbruksblocken och ängs- och betesmarksinventeringen slogs sedan ihop och på de ställen där ytor överlappar varandra har den yta som är störst eller mest sammanhängande behållits.

Alla ytor i det nya lagret har klassificerats som åker, bete eller äng. De ytor som i ängs- och betesmarksinventeringen är markerade som restaurerbara har flyttats till bete i det nya lagret.

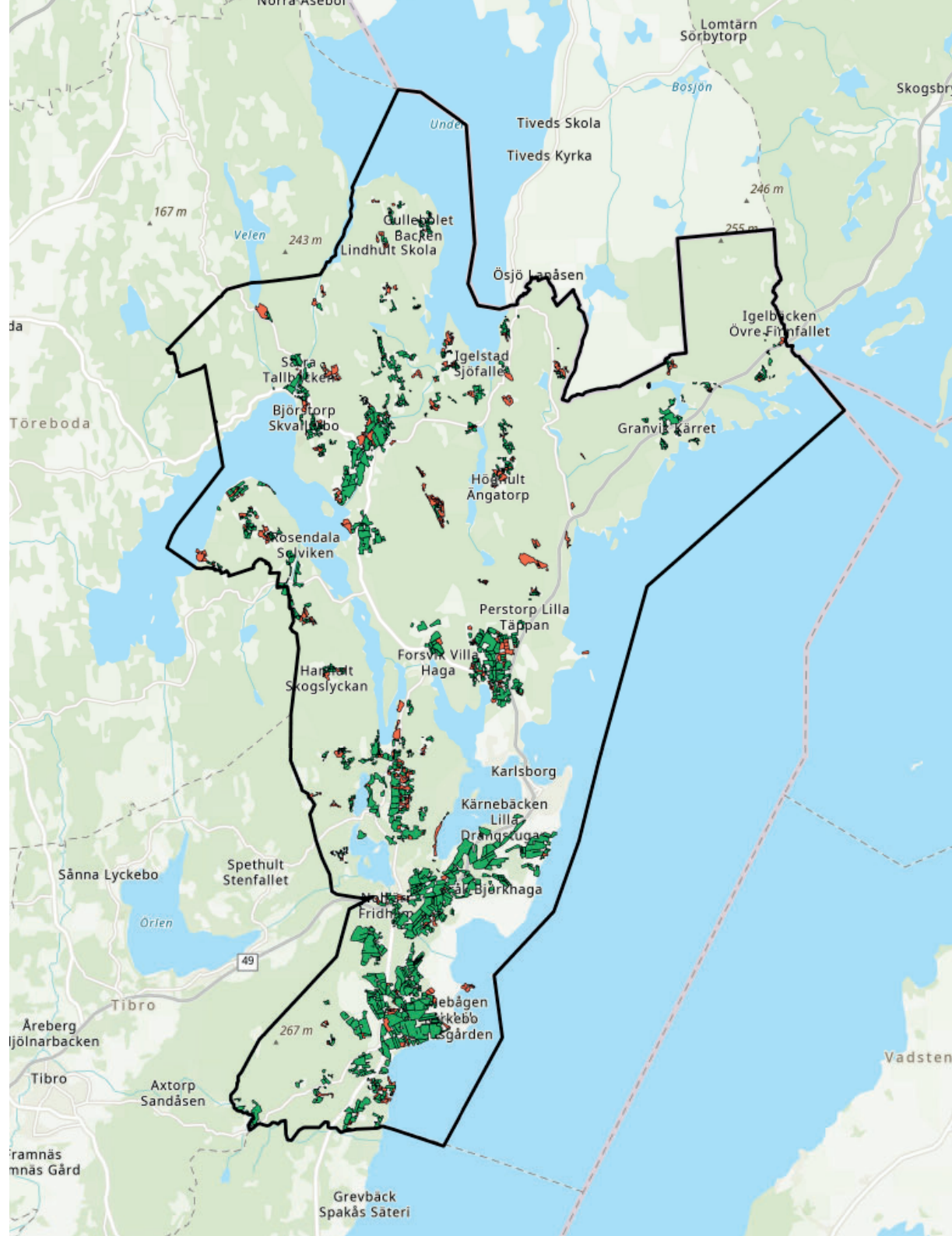
Det nya lagret har sedan jämförts med ortofotot för att identifiera ytor som inte längre är aktuella som jordbruksmark. Ytorna kan exempelvis idag vara in- språktagna av bebyggelse, vägar eller annan exploate- ring. I dessa fall har jordbruksmarken tagits bort eller justerats. Den manuella handpåläggningen lämnar utrymme för viss felmarginal.

MARKSLAG

Jordbruksmarken omfattar åker-, betes- och ängsmark och är i huvudsak belägen i närheten av vattendrag och sjöar. Den största delen är koncentrerad till kommunens södra delar, främst i Brevik och Mölltorp, men mindre sammanhängande områden finns även i sydöstra och västra Undenäs.

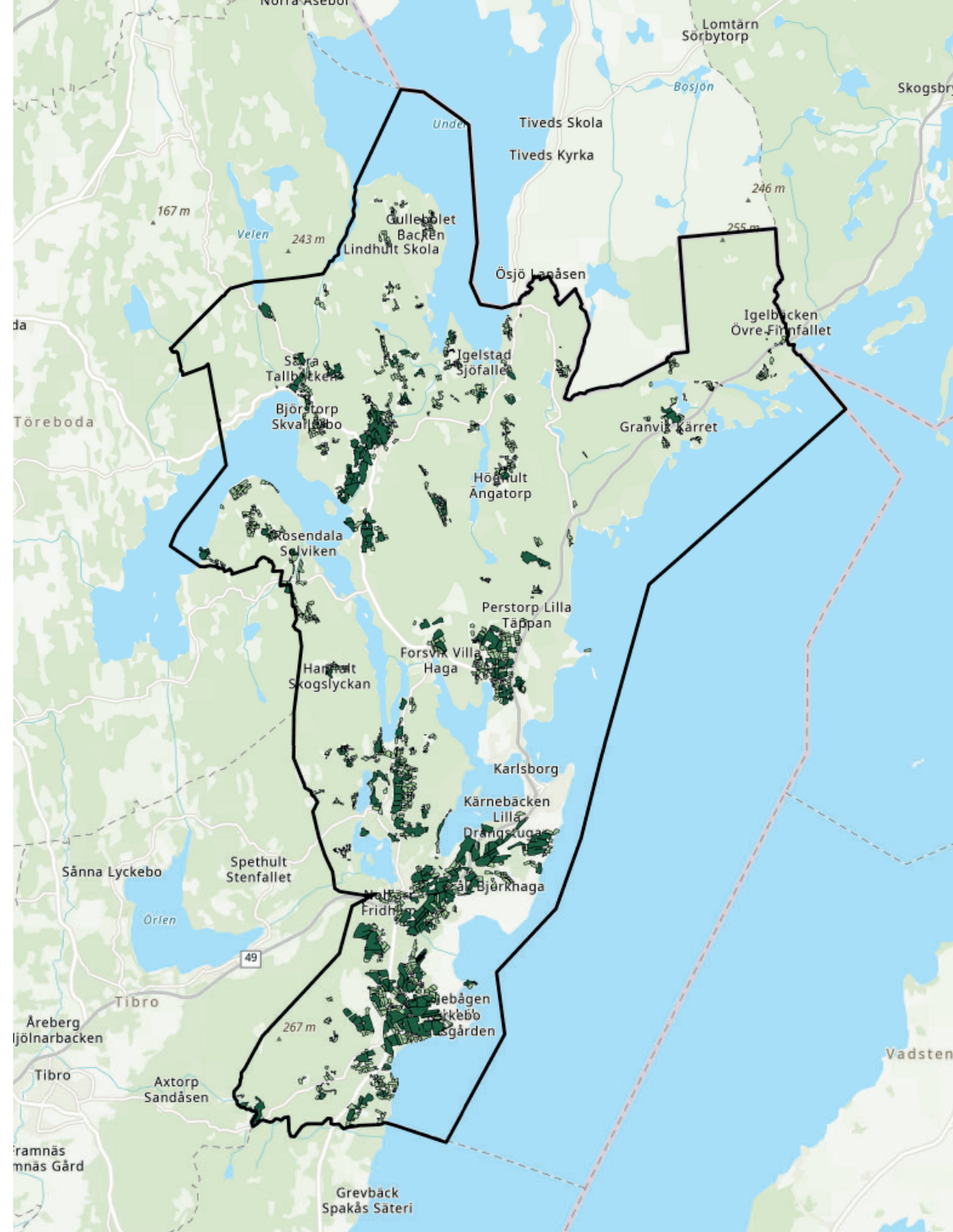
En betydande andel av jordbruksmarken utgörs av åkermark. Resterande mark består av betes- och ängsmark.

- Åker
- Bete
- Äng

STORLEK

Att underlätta och möjliggöra ett rationellt brukande har stor betydelse för fältens produktionsmöjligheter då det ger produktionsfördelar som ökad produktivitet och effektivitet. Stora fält är lättare att bruka än små på ett rationellt sätt. Det enskilda fältets placering i förhållande till andra fält som det potentiellt kan sambrukas med har stor betydelse då det underlättar möjligheterna att nyttja marken rationellt.

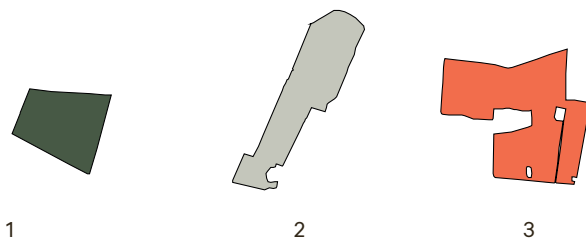
FÄLTFORM

Ur ett produktionsvärdesperspektiv eftersträvas en fältform som stöttar ett rationellt brukande av marken. Oregelbunda former, flikighet och odlingshinder försvårar möjligheterna för jordbruksfordon att ta sig fram och försämrar därmed förutsättningarna för ett rationellt brukande. Odlingshinder, såsom stenmurar, åkerholmar, stängsel och jordbruksbyggnader har dock ofta ett natur- eller kulturmiljövärde.

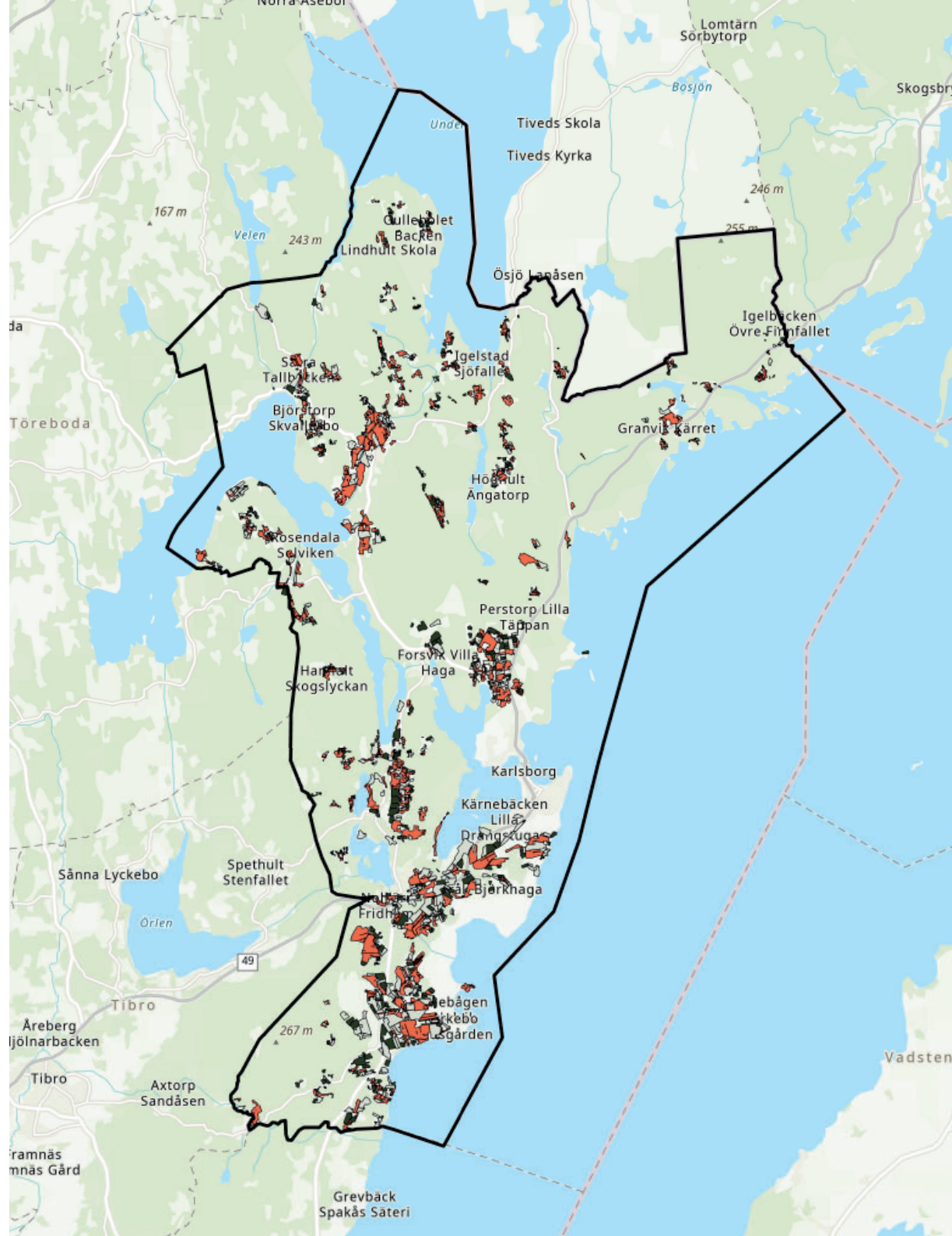
Fältform anges utifrån hur flikig formen på blocket är. Flikighet är ett mått på fältets form och hur mycket kant det finns i förhållande till arealen. Flikigheten beräknas som omkretsen i kvadrat delat med arealen.

Flikigheten ger poängen

- 1 – den tredjedelen av fälten med lägst värden
- 2 – den mellersta tredjedelen
- 3 – den tredjedelen med högst värden

Exempel på fältformer som är mer eller mindre rationella att bruka. Grön är bäst, grå sämre och röd är sämst.

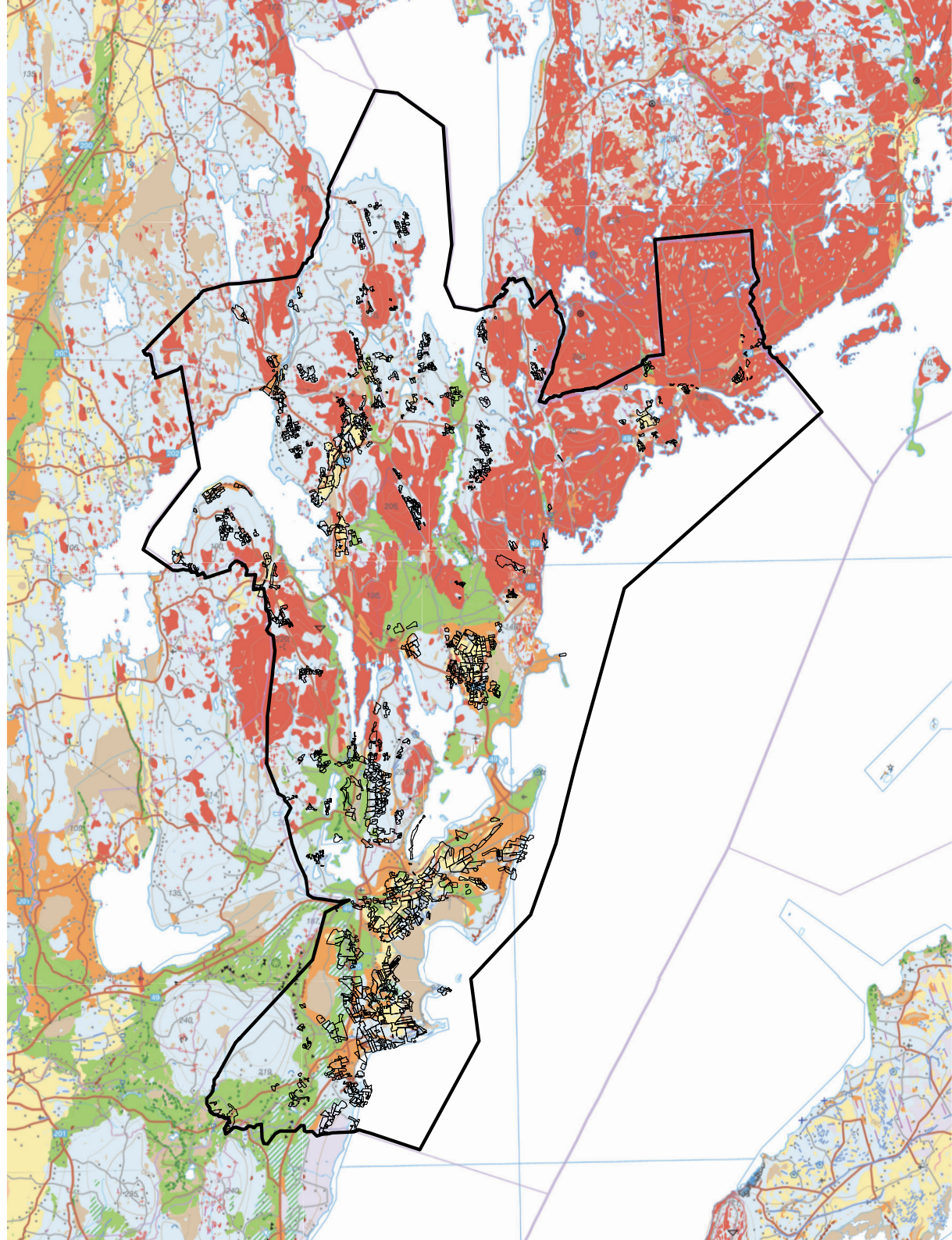
JORDART

Markens produktionsvärde påverkas av faktorer som markens dränering, pH-värde, kornstorleksfördelning och jordart. Olika grödor har varierande krav på markens egenskaper vilket påverkar odlingsmöjligheterna. Här skiljer man på mineraljordar och organogena jordar. Organogena jordar är svåra att bruka dels för att de innehåller för mycket vatten och dels på grund av dess kemiska sammansättning och fysikaliska egenskaper. Mineraljordar, så kallade fastmarksjordar, har bättre odlingssegenskaper och är vanligtvis den jord som brukas.

Den vanligast förekommande jordarten i Sverige är morän. En moränjord kan vara grusig, sandig, moig, mjäligh eller lerig och har alltid inslag av sten och block. Stenigheten begränsar möjligheten att odla och steniga marker används därför ofta som naturbetesmark. Ju mindre sten och grus som återfinns i moränjorden desto bättre odlingssegenskaper har marken. Exempelvis har mark med inslag av lera högre produktionsvärde än åkermark med morän, sulfat eller mulljord.

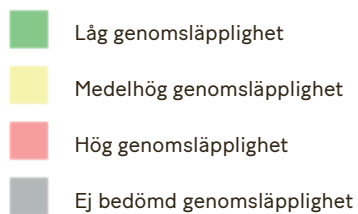
Kartunderlaget kommer från Sveriges geologiska undersökning (SGU). SGUs Jordartskarta visar jordart under plogdjup.

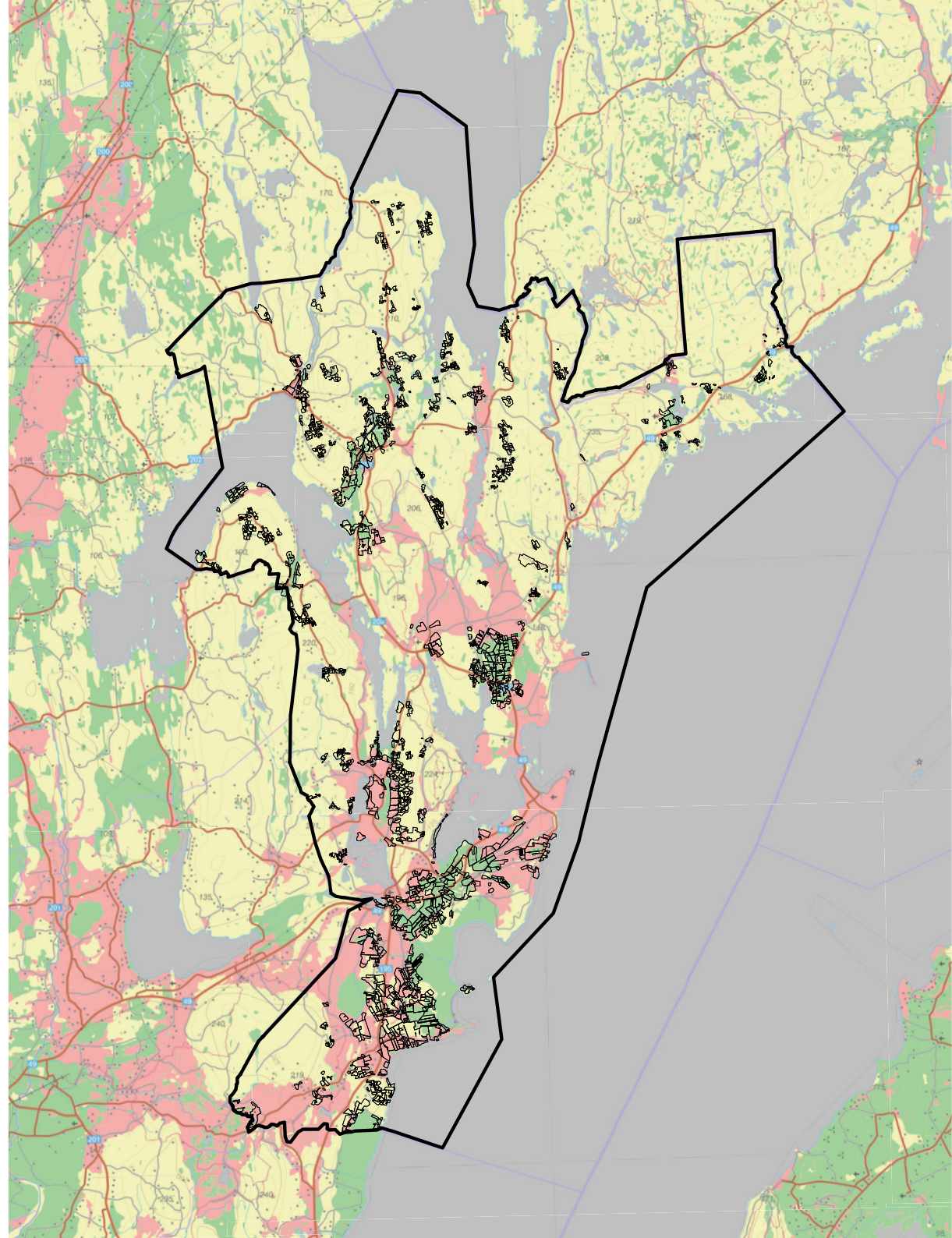
NATURLIG MARKAVVATTNING

En fungerande markavvattning ger en god markstruktur som i sin tur gynnar växtlighet och markens produktionsförmåga. Avvattning kan antingen vara naturlig eller ske via dränering eller diken.

Den naturliga markavvattningen är en kombination av jordartens genomsläpplighet och fukthållande förmåga. Även markens lutning och läge i landskapet har betydelse för en naturlig markavvattning.

Kartunderlaget kommer från Sveriges geologiska undersökning (SGU).

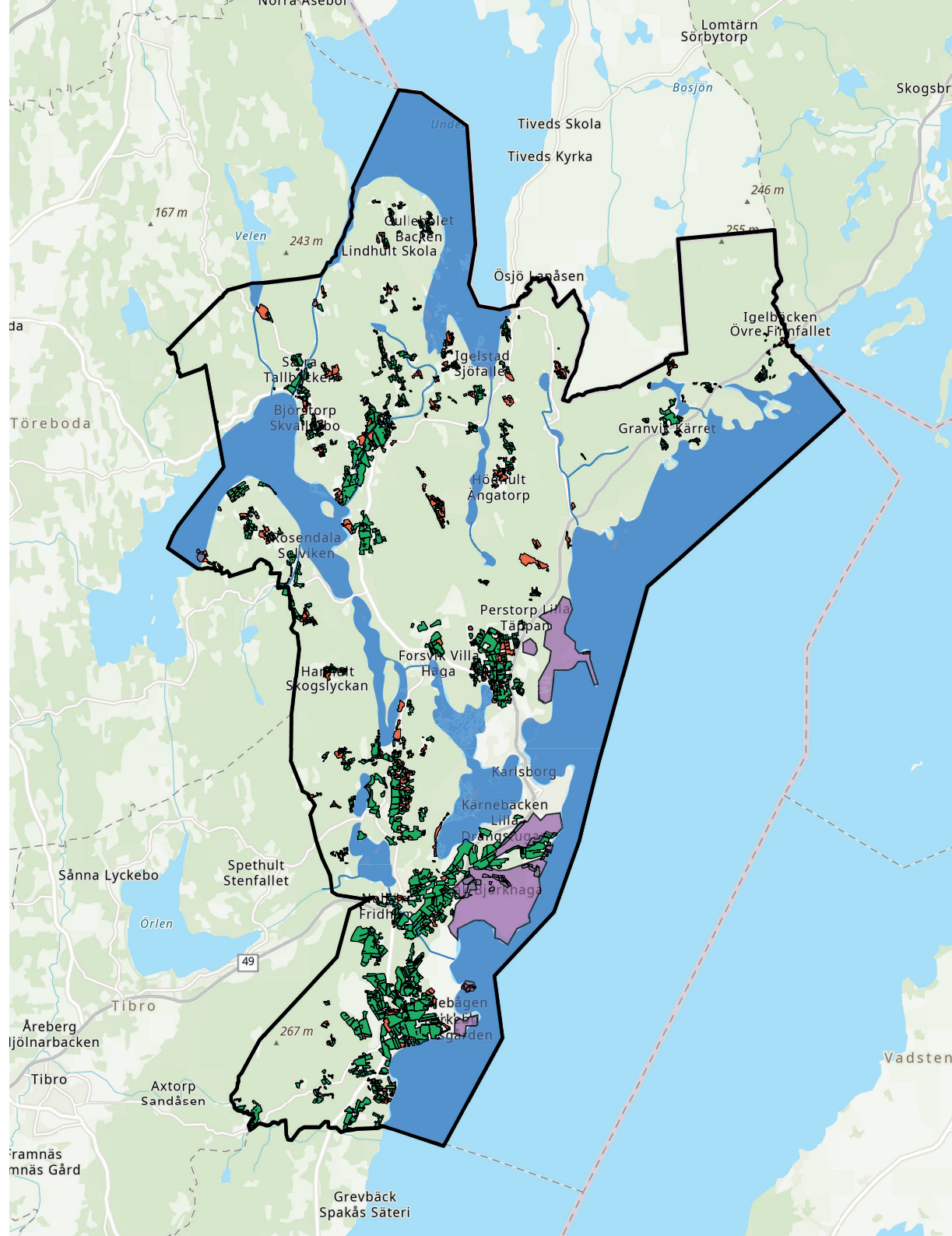

STORA BARRIÄRER

Stora, sammanhängande jordbrukslandskap skapar goda förutsättningar för ett rationellt och flexibelt brukande av marken. Samtidigt bidrar större barriärer, såsom järnvägar, vägar och vattendrag, till att dela upp landskapet i mindre områden, vilket kan minska effektiviteten, exempelvis genom längre körsträckor mellan olika bruksnyttor.

I Karlsborgs kommun är det främst vattendragen och sjöarna som utgör barriärer. De kan fragmentera jordbruksmarken och begränsa möjligheterna till större, sammanhängande bruksnyttor. Utöver dessa utgör även områden av Totalförsvarets riksintresse på land en barriär. Dessa marker är ofta avlysta eller omfattas av särskilda restriktioner, vilket gör att de inte kan användas fritt för jordbruksändamål och därmed skapar ytterligare avbrott i jordbrukslandskapets struktur. Det förekommer viss jordbruksmark inom Försvarsmaktens områden vid skjutfältet vid Kråksviken, men brukandet där kan vara förenat med särskilda villkor och begränsningar.

- Åker
- Bete
- Äng
- Försvarsmakten Riksintresse på land
- Vattendrag och sjöar

Kontaktperson: Håkan Karlsson
Fysisk planerare: Maria Sjöberg

**KROOK
& TJÄDER**

Projektledning: Linnea Hedin och Frida Skarp
GIS analys: Jeanna Otterdahl och Nora Seipel